

Ковальчук Василь Іванович,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри професійної освіти
і технологій сільськогосподарського виробництва
Глухівського національного педагогічного
університету імені Олександра Довженка

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Сучасні зміни на ринку праці відбуваються під впливом основних мегатрендів: зміна клімату; демографічний перехід; персоніфікація; цифровізація; сегментація глобального світу; перехід від індустріальної економіки до постіндустріальної. Це своєю чергою висуває вимоги до системи освіти в контексті реагування на теперішні й майбутні виклики. Означені тренди впливають на зміну структури ринку праці, а саме появу нових професій. В умовах воєнного стану та повоєнного відновлення, за прогнозами експертів, ситуація в Україні може розвиватися за двома сценаріями: інерційний та оптимістичний. Вибір сценарію буде залежати від результатів війни та трансформації внутрішніх процесів в державі, але за будь-якого сценарію мегатренди працюватимуть як не уникненні чинники [1].

«Тенденція до неоіндустріалізації, впровадження концепції Індустрії 4.0, роботизація, розвиток ІТ-технологій, екологічні проблеми у найближчі десять років змінять перелік професій, що матимуть найбільший попит. За оцінками експертів, буде запит на фахівців, здатних проєктувати, впроваджувати нові технології з урахуванням нових викликів, а також професії, пов'язані з ІТ-технологіями і даними, з екологізацією виробництва та життя. Професії, пов'язані зі збереженням здоров'я, освітою, творчістю, наданням індивідуальних послуг, залишаться актуальними, оскільки не зможуть бути заміщені автоматизованими системами навіть з використанням штучного інтелекту» [2].

Для забезпечення безпеки та розвитку країни в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення України неминучою є трансформація професійної

освіти, яка має відіграти ключову роль у підготовці кваліфікованих спеціалістів для відновлення інфраструктури та соціально-економічного розвитку країни.

В умовах повоєнного відновлення в Україні потребуватиме будівельників та інженерів (особливо інфраструктурних об'єктів), IT спеціалістів, агроспеціалістів, освітян, поліцейських, військових, фахівців з безпеки. За будь-якого варіанту розвитку подій Україні буде потрібне сильне, фахове, але численне військо і кластери оборонних підприємств. «Сферами, які найдинамічніше розвиватимуться будуть: високотехнологічне агровиробництво і фудтех, кібербезпека, продуктова IT, military-tech, освіта із супутньою ed-tech індустрією, медицина і медтехніка (med-tech), біотехнології і біоінженерія, громадський сектор, архітектура і будівництво» [1].

«Швидкі зміни, що відбуваються у суспільстві, технологіях, вимагають від фахівців як професійних, так і загальних компетентностей, зокрема здатності навчатися, критично та системно мислити, програмувати, працювати в умовах невизначеності, креативності, міжгалузевої комунікації, мультикультурності та володіння кількома, у тому числі англійською, мовами. Світовими трендами майбутнього є міждисциплінарність (мультидисциплінарність) освітніх і дослідницьких програм, свобода вибору і формування індивідуальної освітньої траєкторії» [2].

Це своєю чергою актуалізує потребу трансформації професійної освіти у відповідь на виклики сучасного ринку праці та суспільства. Серед ключових напрямів цього процесу є адаптація до потреб ринку праці, що дозволить зменшити кваліфікаційний розрив. Професійна освіта повинна швидко реагувати на зміни в галузях та підготовлювати студентів до виконання реальних професійних завдань. Це охоплює оновлення чинних і створення нових освітніх програм для розвитку нових секторів економіки, які можуть виникнути внаслідок повоєнного відновлення, наприклад, відновлення інфраструктури, відновлення природних ресурсів тощо. Співпраця та залучення роботодавців до освітнього процесу, організація для здобувачів

освіти стажування та практики на підприємствах допоможе адаптувати освітні програми до конкретних потреб ринку праці. Створення програм та курсів

У 2020 році Всесвітньому економічному форумі презентовано звіт «Майбутні робочі місця - 2025», в якому зазначено, що у 2025 році значна частина (52%) усієї роботи буде виконуватися роботами, тоді як у 2018 році цей показник становив 29% [4]. Тому наступним напрямом є цифрова трансформація, що має супроводжуватись впровадження цифрових технологій у навчальний процес, розробка онлайн-курсів, використання штучного інтелекту та інших інноваційних засобів для покращення навчання та освітнього процесу. Використання спеціалізованих платформ для навчання та навчального контенту дозволить здобувачам освіти навчатися вдома, зручним для них часом, та мати доступ до різноманітних навчальних ресурсів. В умовах воєнного стану потрібно розширювати можливості доступу до професійної освіти завдяки онлайн-курсам, вебінарам та іншим формам дистанційного навчання. Віртуальна реальність (VR) та доповнена реальність (AR) допоможе у створенні іммерсивних навчальних середовищ, які дозволять студентам отримувати практичний досвід та вивчати складні процеси безпосередньо в аудиторії. Процес цифровізації вимагає від викладача створення і використання інтерактивних навчальних матеріалів та інструментів, які зроблять процес навчання цікавим та ефективним для здобувачів освіти.

Сьогодні на ринку праці існує запит на soft skills («гнучкі / м'які» навички) [3]. Викладачі мають приділяти більше уваги розвитку комунікативних, лідерських, креативних та інших м'яких навичок, які є важливими для успішної професійної кар'єри молоді. Оскільки воєнний і повоєнний періоди дуже напружені, важливо розвивати навичкам вирішення конфліктів, медіації та толерантності, гнучкості і стресостійкості.

Трансформаційні процеси спонукають потребу в розвитку та підвищення кваліфікації й самих викладачів. Викладачам потрібні навички використання новітніх методик та технологій навчання, щоб вони могли ефективно навчати студентів.

Трансформація професійної освіти в умовах війни й повоєнного відновлення є критичною для розвитку суспільства та економіки.

Список використаної літератури

1. Професії та навички майбутнього. URL: <file:///D:/Documents/Downloads/profesiymaybutnohofinal-230928152053-d0471a85.pdf>
2. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/opublikovano-strategiyu-rozvitku-vishoyi-osviti-v-ukrayini-na-2022-2032-roki>
3. Тілікіна Н.В. Навички XXI століття та умови їх формування і розвитку для молоді. URL: <https://inmol.org/navychky-khkh-stolittia-ta-umovy-ikh-formuvannia-i-rozvytku-dlia-molodi/>
4. Future of Jobs Report 2023. URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2023.pdf